

ВПЛИВ ГАЛУЗЕВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ КОКСОХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ОБЛІКУ СОБІВАРТОСТІ

Черникова Євгенія

Донецький національний технічний університет

Важливою передумовою удосконалення обліку є знання про галузь в цілому та про галузеві особливості конкретного підприємства. Розглядаючи господарську діяльність коксохімічних підприємств, необхідно звернути увагу на такі два її аспекти, як особливості власне виробничого процесу на підприємствах галузі та їх вплив на організацію обліку досліджуваного об'єкту. Тому важливо відокремити серед загальної сукупності цих особливостей ті, які мають безпосередній вплив на побудову системи обліку собівартості.

Метою даного дослідження є узагальнення галузевих особливостей коксохімічної промисловості та аналіз їх зв'язку з організацією обліку і калькулювання собівартості.

Охарактеризувати ситуацію в галузі у після кризовий період можна наступним чином [1]: 1) наявність надлишкових для українського ринку потужностей при слабкому попиті на українську продукцію з боку експортного ринку; 2) відсутність дешевої транспортної інфраструктури; 3) жорстка конкуренція на експортних ринках з боку російських та китайських виробників коксу, надлишкові потужності українських коксохімічних заводів; 4) відсутність експортної орієнтації галузі, бо близько 90-95% коксу споживається металургійними підприємствами всередині країни [2]; 5) висока матеріаломісткість виробництва, широка номенклатура сировини та великий асортимент готової продукції; 6) коливання якості і вартості вугільної сировини, зміна її корисних компонентів; 7) залежність якості і виходу готової продукції від якісних характеристик сировини, брак якісного коксівного вугілля; 8) складність технологічного процесу, значні розміри незавершеного виробництва [2].

Дослідження середовища функціонування підприємств галузі, зовнішніх та внутрішніх зв'язків, контрагентів дозволило виявити ряд факторів, що здійснюють безпосередній вплив на організацію обліку і калькулювання собівартості коксохімічної продукції: 1) зовнішні фактори впливу: попит на кокс з боку металургійної промисловості; наявність зовнішніх і внутрішніх ринків збуту та їх вплив; конкурентоспроможність за якістю коксу, що випускається; якість і ціни вугілля, що постачається вугільною промисловістю; 2) внутрішні фактори впливу: якість вугілля і питома вага різних марок у структурі шихти на коксування; втрати сировини, готової та супутньої продукції на всіх стадіях виробничого процесу; супутня продукція (коксовий газ), її оцінка та облік; відходи виробництв, їх оцінка та облік; 3) організаційні фактори: коксохімічна промисловість, виробництво коксу (коксопродуктів); виробництво різномірних продуктів: коксу, хімічної продукції; цехова структура виробництва; комплексне виробництво; з повним циклом виробництва; 4) технологічні фактори: переробне виробництво; безперервний технологічний процес; органічні технологічні операції; організація виробництва

за переділами; виокремлення готової продукції та супутньої продукції, напівфабрикатів, поворотних відходів, браку.

Зовнішні особливості діяльності підприємств коксохімічної галузі можна для більшої деталізації розподілити на загальні та індивідуальні: 1) загальні особливості, характерні для всіх коксохімічних підприємств України: наявність покупних сировинних ресурсів; 2) технологічна відсталість виробництва відносно європейських країн; низька експортна орієнтація коксохімічної продукції (не більше 5 – 8 %) [2]; 3) забезпеченість трудовими ресурсами; наявність тісних зв'язків з підприємствами паливно-металургійного комплексу; 4) індивідуальні особливості, характерні для окремих підприємств: функціонування на зовнішніх і внутрішніх ринках; 5) територіальне розміщення, наявність транспортних шляхів, інших елементів інфраструктури ринку коксохімічної продукції.

Дослідження особливостей підприємств коксохімічної галузі, що впливають на організацію та методику обліку і калькулювання собівартості, необхідно, на нашу думку, розпочати з науково-обґрунтованої класифікації цих особливостей, яка наведена у таблиці 1.

Таблиця 1 – Вплив особливостей коксохімічної галузі на облік собівартості

№	Особливості коксохімічної галузі	Вплив особливостей на облік і калькулювання собівартості
1	Цехова структура: наявність основних і допоміжних цехів	Впливає на порядок включення витрат у собівартість (витрати допоміжних цехів розподіляється відповідно до суми наданих основним цехам послуг). Формування центрів витрат здійснюється по підрозділам основного виробництва
2	Висока матеріалоємність виробництва	Складна організація обліку і контролю матеріальних витрат
3	Тривалість виробничого циклу	Необхідність розрахунку собівартості незавершеного виробництва
4	Одночасне виробництво основної і супутньої продукції	Необхідність вибору методу розподілу витрат між основною і супутньою продукцією
5	Одночасне виробництво декількох видів продукції (великого асортименту продукції)	Необхідність вибору методу розподілу непрямих витрат поміж продуктами
6	Послідовне здійснення основних виробничих процесів	Визначення послідовності накопичення витрат за стадіями виробництва: заготівля і збагачення вугілля, шихтування вугілля і концентратів, коксування, уловлювання хімічних продуктів та їх переробка
7	Наявність незавершеного виробництва	Впливає на вибір методики обліку витрат; наявність методики оцінки незавершеного виробництва
8	Послідовне здійснення виробничих процесів	Застосування по передільного методу калькулювання собівартості в основних цехах (у допоміжних цехах – позамавного)
9	Погіршення якості місцевих запасів сировини	Зростання собівартості виробництва коксу, через збільшення витрат на збагачення рядового вугілля, придбання і транспортування на великі відстані вугільних концентратів
10	Тісний взаємозв'язок з вугільною і металургійними галузями	Формування залежності, від вугільних підприємств, що є основними постачальниками сировини (ціни на сировину) та металургійних – що є основними покупцями (попиту на коке)
11	Порушення екологічних і природних умов регіону	Необхідність формування екологічних витрат (капіталовкладення в природоохоронні технології; екологічний податок, різноманітні штрафи)

Ситуацію із забезпеченістю сировинною базою ускладнює якість вітчизняного вугілля – вміст сірки і золи в них вище ніж в російських, австралійських, європейських. Коксохімічні підприємства Донецької області відчують серйозний дефіцит сировини, тому значні його обсяги перевозяться

на досить великі відстані, що призводить до істотного збільшення транспортно-заготівельних витрат. Несприятлива роль постачальника сировини вітчизняних виробників обумовлена застарілістю технологій і як наслідок низької якості коксохімічної продукції.

На підставі зазначеного, можна зробити висновок, що на раціональність використання матеріальних ресурсів впливають технологічні фактори і обліково-контрольні. Через технологічне відставання і брак грошових нагромаджень на підприємствах галузі спостерігається обмеженість можливості впливу на технологічні фактори. Тому основними важелями впливу щодо підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів є обліково-контрольні фактори.

Різноманіття структурних підрозділів коксохімічного виробництва зумовлює встановлення об'єктів обліку виробничих витрат. Дослідження практики показало, що облік витрат на виробництво ведеться по укрупненим об'єктам, регламентованих інструкцією по плануванню, обліку і калькуляції собівартості продукції коксохімічного виробництва. Що приводить на практиці до «котельного» методу облік подібних витрат в процесі коксування.

Отже, проведене дослідження дає змогу сказати, що до галузевих особливостей коксохімічної промисловості, які безпосередньо впливають на організацію обліку і калькулювання собівартості відносяться висока матеріалоємність виробництва, утворення у одному технологічному процесі основної і супутньої продукції, наявність незавершеного виробництва, відходів та втрат сировини і готового продукту, послідовне здійснення виробничих процесів (переділів). Ці особливості вимагають удосконалення організації і методики обліково-аналітичного та контрольного процесів на підприємствах галузі взагалі і особливо обліку та калькулювання собівартості зокрема.

Список використаних джерел

1. Коксохімія України: специфіка ринку // Державна підтримка українського експорту. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrexport.gov.ua/ukr/prom/ukr/22.html>.

2. Справочник коксохимика. В 6-и томах. Том 6. Экономика, организация и управление коксохимическим предприятием / Под ред. А.М. Приступы, к.э.н. Е.И. Котлярова, В.А. Корниловой. – Харьков.: ИД «ИНЖЭК», 2010. – 320 с.